ken ([86]). Sedert Canada in de oorlog betrokken was geraakt, ging hun aandacht bovendien ongetwijfeld meer uit naar de Duitse soldaten die ze na de landing in Normandië zouden moeten bevechten en naar de Franse meisjes die ze hoopten te ontmoeten, dan naar de boeren en burgers van een landje dat ze op één dag konden doorkruisen. Wel hadden sommigen onder hen het onbehaaglijke voorgevoel dat de Belgen wel eens pro-Duits zouden kunnen uitdraaien. In Engeland hadden ze waarschijnlijk gehoord dat de Belgische koning in 1940 « verraad » had gepleegd, of toch minstens zijn bondgenoten in de steek had gelaten ([87]). Van zijn onderdanen kon men dus alles verwachten... Ware of overdreven rapporten over kollaborateurs en Belgische SS-mannen speelden mogelijk ook een rol.

Hoe het ook zij, de Canadezen waren bijzonder aangenaam verrast toen ze in België met open armen werden begroet en een onthaal kregen dat in entoesiasme en opwinding nog ruim overtrof wat ze in Frankrijk hadden meegemaakt. De bevlagde huizen, het luiden der kerkklokken, de lachende gezichten, kussen en bloemen, lieten snel ook bij de meest skeptische *Canuck* de laatste twijfel over de gevoelens der Belgen verzwinden. Een Frans-Canadees officier van een artillerieregiment, bijvoorbeeld, schreef extatische lijnen naar zijn familieleden in Québec :

> *Nous avons traversé la frontière belge sous un tonnerre de bravos et un orage de fleurs, de baisers, de bière, etc. La foule est en délire... Ce qui est encourageant, c'est l'accueil extraordinairement chaleureux que nous recevons partout...*
>
> *Les femmes nous embrassaient en pleurant de joie; les hommes sortaient leur meilleur cognac; enfin, c'était une véritable orgie de bonheur après quatre années d'esclavage...* ([88]).

De bevolking moedigde de Canadezen openlijk aan, verschafte hun bij de achtervolging van de vijand nuttige inlichtingen en begroette elk Duits verlies met de grootste geestdrift. Soldaten van het *British Columbia*-tankregiment herinnerden zich later nog levendig het entoesiasme waarmee een Adegemse landbouwersfamilie op het neerschieten van een Duitser reageerde en het gejouw en de spot die Duitse krijgsgevangenen in

---

(86) Ook vandaag nog is België voor vele Canadezen *terra incognita*. Niet weinig Canadezen geloven dat ons landje ergens in Oost-Europa gelegen is en onder Russische overheersing zwoegt... In een recent eksamen aan de Universiteit van Toronto opperde een student in moderne Europese geschiedenis de mening dat België in 1830 zijn onafhankelijkheid door een opstand tegen Turkije verwierf; twee anderen dachten eerder dat het tegen Denemarken om doen geweest was! In ons eigen land gaat het met de kennis over Canada in elk geval niet veel beter. Dat het een onafhankelijke staat is, schijnt er een bijzonder goed bewaard geheim te zijn. Men gelooft liever dat Canada nog steeds een Engelse kolonie is, of op één of andere duistere wijze van de VS afhangt...

(87) Zie bv. SPENCER, p. 146.

(88) GOUIN, *Lettres*, p. 229, 231-32. Zie ook PEARCE, p. 80-81; STACEY, *Canadian Army*, p. 211; NICHOLSON, *Gunners*, p. 336; ROE, p. 126; MACDOUGALL, p. 46, voor soortgelijke indrukken.

Zomergem te beurt vielen ([89]). Indien een valse noot al eens de harmonie tussen bevrijders en bevolking verstoorde, was het dus zeker niet omdat de burgers het vertrek van de bezetter betreurden, maar eerder omdat ze vonden dat de Canadezen ietwat te lang op zich hadden laten wachten! ([90]).

Een uitstekende verstandhouding en wederkerige sympatie ontwikkelden zich zo vanaf de eerste bevrijdingsdagen tussen Canadese soldaten en Belgische burgers en bleken later ook bestand te zijn tegen de beproevingen en problemen die met het onverwacht lange aanslepen van de oorlog in Noord-België gepaard gingen. De Duitse blokkade van de Scheldemonding zorgde er immers voor dat de Canadezen heel wat langer in ons land zouden blijven dan ze oorspronkelijk van plan geweest waren. Belgen en *Canucks* moesten dus na de « wittebroodsweken » van de bevrijding nog heen hele tijd lang lief en leed blijven delen. Tot beider krediet moet echter gezegd worden dat ze het ook in deze moeilijke dagen en weken best met elkaar konden vinden.

Onze grote steden, Brussel, Antwerpen en Gent, waren door de Britten bevrijd geworden, Wallonië door de Amerikanen. De Canadezen, van hun kant, waren België als het ware langs een achterdeurtje binnengeglipt om de bezetter uit West- en Oost-Vlaanderen te verdrijven. Hun weg leidde hen daarbij voorbij de slagvelden waarop gedurende de Eerste Wereldoorlog hun vaderen als kanonnenvoer hadden gediend, langs de IJzer en de Noordzeekust tot de Middeleeuwse poorten van Brugge en daarna doorheen de boomgaarden en weiden van het Meetjesland tot in de drassige polders aan de oevers van het Leopoldskanaal. Het België dat de Canadese troepen in september 1944 voor het eerst te zien kregen, was dus het aloude Vlaamse platteland en de Belgen waarmee ze kennismaakten waren de stoere landbouwers en soliede dorpsmensen van Vlaanderen. De Canadezen noemden hen *the Flams*, een kontraktie van het Engelse *Flemish* en het Nederlandse « Vlaams » en gaven hun (evenals later de Nederlanders) soms de onvertaalbare bijnaam *Bucklies*. De Belgen in het algemeen stonden bekend als *the Belgiques* ([91]).

Toen de snelle bewegingsoorlog, die hen op ongelooflijk korte tijd van Normandië naar ons land had gebracht, aan de oevers van het Leopoldskanaal doodliep, werden vele Canadezen in Vlaamse dorpen en gehuchten bij burgers ondergebracht. Voor de zonen van de « nieuwe wereld » was het een hele ervaring. Het was immers de eerste maal dat ze grondig konden kennismaken met de gewone mensen en de aloude zeden en gewoonten van het voor hun toch onbekende Europese kontinent. Alvorens in Norman-

---

(89) STANLEY, *Face of Danger*, p. 197.
(90) HARKER, *Story*, hoofdstuk X. Ook in Nieuwpoort werden Duitse krijgsgevangenen door de bevolking beschimpt, zie BUCHANAN, p. 39. Zie ook het artikel *Talk of Hate in Flanders is groundless*, GM van 15 september 1944.
(91) ROGERS, p. 184; McAVITY, p. 196.

dië te landen, hadden ze maandenlang in Engeland vertoefd, maar Noord-Amerikanen, zoals de Engelsen zelf, beschouwen de Britse eilanden niet als een deel van Europa, van *the continent* zoals ze zeggen, maar als een wereldje apart. Engeland is ten andere een moederland van Canada, waar de Angelsaksische levensstijl en mentaliteit, evenals de taal natuurlijk, de Canadezen vertrouwd voorkwamen en waar velen onder hen familieleden en vrienden hadden. In Frankrijk hadden de *Canucks* de vuurdoop ondergaan en Normandië bleef in hun herinnering bewaard als een reusachtig slagveld, een Walhalla vol zweet, bloed, dood en vernieling. Met de bevolking hadden ze er weinig of niets te doen gehad. Ze waren in Frankrijk trouwens gewoonlijk niet bij burgers ingekwartierd, maar sliepen in tenten ([92]). In België en meer bepaald in Vlaanderen, kwamen de Canadezen dus voor het eerst in een traditionele, typisch Europese omgeving terecht, waar het leven ondanks de oorlog zijn gewone gang scheen te gaan. Tot hun eigen verbazing voelden de *Canucks* zich hier gauw thuis en de paar weken die ze in Vlaanderen doorbrachten zouden hun later als één der hoogtepunten van hun oorlogstijd bijblijven. Waarom dit zo was, is een buitengewoon interessante vraag, waarop echter geen eenvoudig antwoord te vinden is. Er kunnen namelijk een aantal faktoren gevonden worden, die er allemaal in zekere mate toe bijgedragen hebben dat de krijgers uit het verre Canada zich hier zo goed wisten aan te passen en het met de burgers en boeren van Vlaanderen zo goed konden vinden.

Men moet er vooreerst rekening mee houden dat, wat de Canadezen betreft, de Europese oorlog in onze gewesten, en meer bepaald aan de oevers van het Leopoldskanaal, voor de allereerste keer sinds de landing in Normandië even pauzeerde. In de tenten der geallieerde strategen, die aan een ononderbroken vooruitgang de voorkeur hadden gegeven, werd die pauze niet bepaald op prijs gesteld en in feite slechts getolereerd omdat men dacht met een reuzensprong naar Arnhem toch de race naar de overwinning in leven te kunnen houden. De Canadese soldaten, daarentegen, waren best tevreden dat ze na drie maanden van vrijwel ononderbroken aktie eindelijk eens terug op adem konden komen. Zo genoten een officier uit Québec en zijn mannen blijkbaar buitengewoon veel van het beetje komfort en de eenvoudige maaltijden die hun tijdens de pauze in de krijgsverrichtingen in het pittoreske kader van een welvarend Maldegems boerenhof te beurt vielen :

> *Nous sommes installés sur une belle grande ferme, où les œufs et le lait sont en profusion... Nous faisons la belle vie... autant qu'il est possible de le faire... Mes hommes [logent] dans un autre cottage attenant au mien. Je leur ai procuré une radio, de la bière, des chambres confortables, et ils sont heureux comme des princes...* ([93]).

---

(92) Een lid van de CWAC schreef bv. : *We really can't judge France from the districts we saw because most of it had been fought over and badly shelled*, zie ROE, p. 131; interview Plant en Stollery.

(93) GOUIN, *Lettres*, p. 240.

Uiteraard was het louter toeval dat de overwerkte *Canucks* precies in onze gewesten even op adem konden komen. Van belang is evenwel dat het Vlaamse platteland juist daardoor in het onderbewustzijn der Canadese veteranen van de Tweede Wereldoorlog geassocieerd zou blijven met een zeldzame doch zalige *repos du guerrier*-ervaring. Aan het Leopoldskanaal moesten de Canadezen wel waakzaam blijven, zoals we gezien hebben, maar toch was de situatie er (vooral in kontrast met de opwindende aktie der voorgaande weken) vrij rustig. Canadese verliezen waren gedurende die weken van wacht aan het Leopoldskanaal dan ook miniem ([94]). Het is daarenboven opmerkzaam dat ook de bittere gevechten, die later zouden volgen, de aangename herinneringen niet konden uitwissen. Opvallend, tenslotte, is het kontrast met de ervaring der Canadese soldaten in de Eerste Wereldoorlog, voor wie *the Fields of Flanders* voor altijd de herinnering aan de gruwel van die loopgrachtenoorlog zouden blijven evoceren.

Een Canadees konvooi pauzeert op de grote markt van Ieper, in het hart van de *fields of Flanders*, de beruchte slagvelden van de Eerste Wereldoorlog. « Met meer dan duizend Canadese graven uit de vorige oorlog is Ieper om zo te zeggen een Canadese stad », schreef één der *Canucks* die in september 1944 door die Westvlaamse stad trokken op weg naar het front. (Foto PA).

De slagvelden van Normandië, de ruïnes van de totaal verwoeste stad Caen, vluchtelingen, vernieling en armoede, waren de indrukken die de Canadezen van Frankrijk hadden overgehouden. In ons land verwachtten ze dezelfde desolate scènes aan te treffen, temeer daar ze wisten dat

(94) FEASBY, p. 250; ROBERTS, p. 95.

Vlaanderen ook in 1940 opnieuw als slagveld van Europa had gediend en sindsdien vier jaar lang onder de knoet van een roofzuchtige bezetter had gezwoegd. Tot hun grote verwondering stelden ze echter vast dat de Vlaamse provincies grotendeels aan de vernielingen van de oorlog waren ontsnapt en dat ze de beproevingen van de bezetting schijnbaar glansrijk hadden doorstaan ([95]). Vooral de vele Canadese soldaten die zelf uit landbouwstreken kwamen, waren sterk onder de indruk van de mooie boerderijen, de kraaknette huizen, de boomgaarden, weiden en tuinen die ze te zien kregen. De welvaart, zindelijkheid en vlijt van het Vlaamse volk vielen hun overal sterk op ([96]). Zo gaapten ze vol bewondering naar de gespierde Vlaamse boerenpaarden, die één van hen entoesiast beschreef als « meesterwerken van paardenschoonheid en -sterkte » ([97]). Wat hun echter het meest van al verbaasde, was hoe kraaknet zowel de boerderijen als burgershuizen er van binnen en van buiten voorkwamen. Een Frans-Canadees geraakte daarover in brieven aan zijn familieleden in Québec bijna niet uitgepraat :

> *Tout est propre comme un sou... Les gens sont d'une propreté extraordinaire... Tout est d'une propreté reluisante... C'est frappant, tout reluit comme un miroir partout; c'est l'impression dominante que nous éprouvons en avançant dans ce pays...* ([98]).

Hij aarzelde dan ook niet om België uit te roepen tot *le pays de l'ordre et de la propreté* ([99]). De mening van deze *Québecois* werd gedeeld door een soldaat uit de stad London in Ontario, die aan zijn vrouw schreef : « Over de grens, in België, zag het er helemaal anders uit. De steden en dorpen waren kraaknet, het was er zo proper dat men dacht van de straten te kunnen eten... » ([100]).

Het was ook in onze gewesten dat de Canadezen voor het eerst kennis maakten met de gastronomische attrakties van het oude Europa en zelfs met de specialiteiten die nochtans de fijnproeversroem van onze Zuiderburen uitmaken. In Normandië hadden de *Canucks* (dikwijls voor tamelijk veel geld) wel al eens een fles Calvados op de kop kunnen tikken, maar aan de vreemde smaak van die appelbrandewijn konden ze maar moeilijk wen-

---

(95) BARNARD, p. 231; GOUIN, *Lettres*, p. 231; oorlogsdagboek van het *Black Watch*-regiment (PA : RG 24, vol. 15009, september 18, 1944); *1st Batallion. The Highland Light Infantry*, p. 65.

(96) BAYLAY, p. 146; *Brantford girl serving with the CWACs in Belgium*, BX van 30 oktober 1944; ROE, 131; MACDOUGALL, 46; oorlogsdagboek van het QORC-regiment (QORC-archief, 4 oktober 1944); *Canada should show lead in settling people from Europe*, ML van 9 december 1944; GOUIN, *Lettres*, p. 259; MARCHAND, p. 139; *1st Batallion. The Highland Light Infantry*, p. 65.

(97) DALTON, p. 38; zie ook HICKEY, p. 230.

(98) GOUIN, *Lettres*, p. 230, 232.

(99) *Idem*,, p. 239.

(100) Soldaat W.T. Stollery aan zijn vrouw, brief van 27 september 1944, ter beschikking gesteld van de auteur door de heer Stollery.

nen ([101]). Pas in België kregen ze zowel Cognac als wijn en fijne likeuren (Bénédictine, onder andere) te drinken en zelfs zeldzame delikatessen, zoals *crêpes Suzette* met Champagne, te genieten ([102]). Aan de goedkope brandewijn die in vele Vlaamse stadjes ter plaatse gedistilleerd wordt, geraakten de Canadese soldaten blijkbaar zelfs ietwat verslaafd. Niet alleen de kwaliteit, maar ook de kwantiteit van het voedsel dat ze in ons land voorgeschoteld kregen, maakte op de *Canucks* een grote indruk en de Breugeliaanse gulheid en vraatzucht der Vlamingen sloeg hen met verstomming. « [De mensen hier] zijn bijzonder gastvrij en houden van goed eten », luidde het typische kommentaar van een officier in een brief aan zijn familie, « indien we ons niet volproppen voelen ze zich diep beledigd »... ([103]).

De *Canucks* waren eveneens aangenaam verrast « dat zovele Belgen Engels in de één of andere vorm konden spreken » ([104]). Taalproblemen hadden ze hier, in tegenstelling tot Frankrijk, dus weinig of niet. Fransprekende Canadezen waren erover verbaasd dat ze met hun eigen taal overal in Vlaanderen terecht konden ([105]). Hun sappig *Québecois'* dialekt, kompleet met zwaar rollende « r », ontdekte bovendien in het Frans dat in Vlaanderen gesproken wordt een bondgenoot, een mede-ketter tegenover de linguistische Inquisitie van de onmeedogenloos zuivere taal van Molière, het « Parijse Frans » waarover in Québec met zoveel ontzag gesproken wordt. De paar Franse zinnen die vele Engelssprekende soldaten op school of bij onze Zuiderburen opgepikt hadden kwamen hun ook in onze gewesten goed van pas. Het moet gezegd worden dat vele Canadezen vrij snel een respektabele Vlaamse woordenschat hanteerden, « die meer dan volstond », zoals één van hen later pochte, « om de goede dingen van het leven te verkrijgen » ([106]). Ter illustratie kan het geval geciteerd worden van een aalmoezenier, die in de buurt van Maldegem met een makker op zoek was naar onderdak voor de nacht :

> « We waren te weten gekomen dat het Engelse woord *to sleep* in het Vlaams zoiets betekende als « sloppen » [een merkwaardig precieze weergave van het woord « slapen » in het dialekt van die streek!]...Op zoek naar een onderkomen voor de nacht klopten we dus aan een deur, en toen iemand verscheen zeiden we gewoon « sloppen? », en gaven een pantomine ten beste van een klein kind dat dringend naar bed moet... Ik herinner me nog dat we die nacht in een bijzonder komfortabel bed geslapen hebben... » ([107]).

---

(101) ROE, p. 123; ELLIS en DINGMAN, p. 158; interview Plant en Stollery.
(102) CASSIDY, p. 164; PEARCE, p. 82; SMITH, *Memoirs*, p. 28; GOUIN, *Lettres*, p. 234-35.
(103) Brief van officier E. Birney aan zijn moeder, 2 januari 1945, in de kollektie *The papers of Earle Birney*, Fisher Library, Toronto.
(104) QUEEN-HUGHES, p. 132.
(105) Zie bv. GOUIN, *Lettres*, p. 229 : *Ici, tous les gens parlent le flamand quoique la plupart causent un peu français.*
(106) SMITH, *Memoirs*, p. 20.
(107) HICKEY, p. 230.

In de ogen der Canadezen doorstond ons land ook glansrijk de vergelijking met Engeland. Niet dat hun verblijf op de Britse eilanden hun niet bevallen was. Omwille van de historische, politieke en kulturele banden met hun eigen land, vonden ze dit echter vanzelfsprekend. Over België hadden ze zich daarentegen nooit illuzies gemaakt. De meesten wisten eenvoudig niet wat hun daar te wachten stond. Anderen beelden zich in dat *the Fields of Flanders* voor hen niets dan gruwel en verwoesting in petto zouden hebben, zoals dat reeds voor hun vaderen in de Grote Oorlog het geval was geweest. En sommigen waren ongunstig bevooroordeeld door de herinnering aan arme Belgische immigranten die ze in hun jeugd in Canada hadden ontmoet ([108]). Des te groter was dus de verrassing der Canadezen toen ze ook hier met open armen verwelkomd werden. Men moet er bovendien rekening mee houden dat Canadezen tegenover Engeland ambivalente gevoelens koesteren. Enerzijds zijn ze trots op de Britse oorsprong van hun vaderland, en stellen prijs op de nauwe banden die hen met de Engelsen verbinden. Anderzijds verdenken ze de Britten ervan dat ze hen nog steeds als achterlijke « koloniaaltjes » *(colonials)* willen bejegenen.

In België, daarentegen, waren de Canadezen bevrijd van het juk van dit kompleks. Ze werden hier niet behandeld als « koloniaaltjes », maar bejubeld en in de bloemen gezet als bevrijders en « heldhaftige veroveraars » ([109]). « Van heldenverafgoding gesproken », schreef een soldaat uit Ontario vanuit Oudenaarde aan zijn vrouw, « hier hebben we geleerd wat dat betekent... Ik zeg het je, de stad ligt aan onze voeten! We zijn de bevrijders en ze laten het ons niet vergeten » ([110]).

De Noordamerikaanse afkomst, uitspraak en manieren van de Canadezen vormden in ons land helemaal geen sociaal stigma, zoals dat in Engeland het geval geweest was, maar verleenden hun integendeel een aureool van gezag en prestige bij een bevolking die al te lang met een heel wat minder gezellig soort soldaten had opgescheept gezeten. Het viel de bevrijders inderdaad op dat ze door onze mensen met bijzonder veel respekt en beleefdheid behandeld werden ([111]). In ons land konden de *Canucks* dus met volle teugen genieten van de glorie die hun toekwam. Ze droegen er dan ook zorg voor dat het krediet voor de bevrijding op de juiste rekening terecht kwam. Waar de bevolking hen bijvoorbeeld omwille van de gelijkaardigheid in taal en uniformen voor Engelsen nam en met « Hello, Tommies! » begroette, schreven ze vlug met krijt in grote letters « Canada » op hun tanks en vrachtwagens ([112]).

---

(108) Zie bv. ROE, p. 131 : *Whatever impressions I may have had of Belgium and the Belgians garnered from emigrees working in sugar beet fields at home are fast being dispelled.*
(109) HOW, p. 314.
(110) Brief van soldaat W.T. Stollery aan zijn vrouw, 27 september 1944, ter beschikking gesteld van de auteur door de heer Stollery.
(111) GOUIN, *Lettres*, p. 231 en 242, spreekt over *une politesse presque gênante.*
(112) *Canadians Given Great Reception in Brussels*, BX van 23 oktober 1944.

De Canadezen genoten des te meer van het onthaal dat hun in België te beurt viel daar het, in tegenstelling tot Engeland, totaal onverwacht was en niet door ware of denkbeeldige meer- of minderwaardigheidskompleksen bij burgers en soldaten werd verzuurd. België had zijn bevrijders echter ook in sommige louter materiële opzichten meer te bieden dan Albion, waar soberheid, arbeid en discipline sinds 1940 de toon voerden ([113]). De Canadezen kwam het voor alsof men in ons land nooit over tekorten en rantsoenering had horen spreken. De uitstalramen der winkels waren boordensvol parfums, zijden kousen en andere spullen die ze in Engeland zelden of nooit gezien hadden. Bier, wijn en Cognac vloeiden rijkelijk en van sluitingsuren scheen geen enkel cafébaas ooit gehoord te hebben! ([114]). Ook het feit dat er in ons land taarten en zelfs ijskreem, waarvan ze sedert hun vertrek uit Canada zelfs niet meer hadden durven dromen, te krijgen waren en dat er Coca-Cola reklameborden te zien waren, sloeg de Canadezen met verstomming en inspireerde entoesiaste brieven naar familieleden en vrienden aan de overkant van de oceaan ([115]).

Manschappen van het *Royal Regiment of Canada* laven hun dorst met een goede pint bier in Blankenberge op 11 september 1944. (Foto PA).

(113) Zie bv. *Capitals Compared. Paris and Brussels suffered Occupation but London's Fate Worse*, GM van 13 september 1944; interview Birney.

(114) ROE, p. 132 : *[Belgium] is such a change from France, where even if you could manage to get into a town, there wasn't anything to buy, and from England, where there were things but you didn't have the [rationing] coupons.* Zie ook GOUIN, *Lettres*, p. 241.

(115) Brief van een Canadese RAF-man in België, BX van 24 oktober 1944; *Canadians Given Great Reception at Brussels*, BX van 23 oktober 1944.

Op een Antwerps boulevard genieten *Canucks* van een ijskreem, een versnapering waarvan ze sedert hun vertrek uit hun vaderland nauwelijks nog hadden durven dromen! (Foto PA).

Geen wonder dus, dat België in de harten der *Canucks* een bijzonder warm plaatsje veroverde, en dat later ook bleef behouden. Velen onder hen vonden dat ze het tijdens de oorlog nergens zo goed gehad hadden als hier ([116]). Ook later niet in Nederland, dat meer onder de oorlog had geleden, waar lange, bittere gevechten, overstromingen en de koude en mizerie van de beruchte « hongerwinter » van 1944-45 hun (evenals onze Noorderburen zelf, uiteraard) het leven zuur zouden maken ([117]). Voor de Canadese veteranen van de Italiaanse campagne tenslotte, die hier in maart 1945 een paar weken zouden vertoeven op weg naar het Rijnfront, was ons land waarlijk een soort Breugeliaans luilekkerland. De vriendelijkheid der bevolking, de netheid der dorpen en woningen, en het relatief lekkere eten en drinken deden hen snel « de mizerie en problemen van hun zigeunerbestaan in Italië » vergeten ([118]).

Bovendien herinnerde ons platte of lichtglooiende landschap met zijn groene weiden en nette boerderijen vele soldaten aan de landbouwstreken van hun eigen Ontario. Op weg van Calais naar het front aan het Leopoldskanaal noteerde de sekretaris van een regiment uit Toronto en

---

(116) Zie bv. MIVILLE-DESCHÊNES, p. 103.
(117) *Ibidem;* GOUIN, *Lettres*, p. 254 en 256.
(118) GORDON WOOD, p. 61-62. Zie verder ook RANDALL, p. 285; BEATTIE, p. 738; *The Governor General's Horse Guards*, p.205.

omgeving zo de volgende typische indrukken : « Het ziet er hier [in België] helemaal anders uit dan in Frankrijk. Het landschap is veel netter en de gebouwen zijn erg modern. In feite lijkt het hier meer op Ontario dan gelijk waar we totnogtoe geweest zijn... » ([119]).

De eenvoudige maar smakelijke maaltijden die de *Canucks* hier voorgeschoteld kregen — op het platteland niet zelden voorafgegaan door een stomend bord karnemelkpap! ([120]) — smaakten hun meer naar « moeders keuken » (*home cooking)* dan gelijk waar elders in Europa. En kenners prezen het Belgische gerstenat precies omwille van de ware of vermeende gelijkenis met het Canadese bier! *[La] bière [belge]... goûte exactement comme celle du Canada*, schreef een *Québecois. Il y a longtemps que je n'ai pas bu une bonne bière comme ça* ([121]).

In vele karaktertrekken van onze Vlaamse mensen en in bepaalde eigenschappen van de Vlaamse samenleving, tenslotte, vonden de Canadezen al evenzeer zichzelf terug ([122]). Dit betekent uiteraard geenszins dat *alle* Canadese soldaten het met ons volk opperbest konden vinden, of dat ze in de Vlamingen een identiek soort soort tweelingvolk zouden ontdekt hebben. Sommige Canadezen hadden met onze mensen ook minder goede ervaringen en vonden ze onverschillig, ondankbaar en koud ([123]). De kommandant van de *Manitoba Dragoons* bijvoorbeeld, die op 8 september 1944 met zijn mannen in Oostende geestdriftig was ontvangen en op het stadhuis als officieel bevrijder van de stad het « gulden boek » had getekend, was niet bepaald in zijn nopjes toen hij 's anderendaags door de weinig taktvolle eigenaar van het hotel, waar hij de nacht had doorgebracht, een flinke rekening aangeboden kreeg ([124]). De *Canucks* waren zich eveneens erg goed bewust van de belangrijke en opvallende verschillen die, ondanks de vele gelijkenissen, ons volk van de Canadezen onderscheiden.

Het loont de moeite om hierbij even stil te staan, en te onderzoeken welke speciale eigenschappen van het Vlaamse volk de Canadezen zo al in het oog sprongen. De bevrijders kregen bijvoorbeeld kant noch wal aan het flegmatisme dat de Vlamingen ook bij het grootste oorlogsgeweld aan de dag legden. Dat het leven in de dorpen en op het land zelfs tijdens de

---

(119) Oorlogsdagboek van het QORC-regiment (QORC-archief, 4 oktober 1944). Ook Turvey, de held van een Canadese soldatenroman over de Tweede Wereldoorlog, vond dat België sterk geleek op zijn (fiktieve) geboortestreek in zijn vaderland, *the Kootenay Flats near Tuskanee*, zie BIRNEY, *Turvey*, p. 158.

(120) PEARCE, p. 77.

(121) GOUIN, *Lettres*, p. 231.

(122) *So much like our own people!*, schreef de auteur van een regimentsgeschiedenis als besluit van een beschrijving van de bevolking van Gent, zie NICHOLSON, *Gunners*, p. 370.

(123) Zie bv. BROADFOOT, p. 299 en 304-06.

(124) ROBERTS, p. 87.

beschietingen en gevechten schijnbaar gewoon doorging, verbaasde hen ten zeerste. In het verre Canada zelf kreeg het publiek, dat het krijgsverloop in Europa dag na dag in de kranten volgde, van een oorlogskorrespondent zo het volgende te horen : « De Canadezen stellen hun kanonnen op in de tuinen, en bloedige gevechten met Duitse patrouilles vinden plaats in de velden... In de dorpen gaan mannen en vrouwen echter hun gewone gang. Men zou nooit denken dat vlakbij de oorlog woedt in al zijn geweld » ([125]).

Een eeuwenlange geschiedenis van invasies en bezetting heeft in het Belgische volkskarakter blijkbaar een soort onverstoorbaarheid ten overstaan van het oorlogsgebeuren en de aanwezigheid van vreemde troepen achtergelaten. Dit historisch gedetermineerde flegmatisme kwam de Canadezen des te raadselachtiger voor, daar het dikwijls op paradoksale wijze nog eens extra in de verf gezet werd door de nieuwsgierigheid der dorpsmensen. Enerzijds gingen deze laatsten wel hun gewone gang, alsof er helemaal geen oorlogsvuiltje aan de lucht was, maar anderzijds kwamen ze af en toe van dichtbij de krijgsverrichtingen gadeslaan. Ze deden dit dan echter op een opvallend nonchalante wijze en gedroegen zich eerder « als toeschouwers bij een voetbalmatch », zoals een Canadees reporter schreef, dan als ooggetuigen van een bloedige veldslag ([126]). De Canadese soldaten waren nu eenmaal onvertrouwd met de geschiedenis van ons land en konden die houding van onze bevolking onmogelijk doorgronden.

Al even raadselachtig, en zelfs ietwat *schocking*, vonden de zindelijke Canadezen de nonchalante manier waarop in ons land maar al te dikwijls langs de kant van de weg of elders in het openbaar aan natuurlijke behoeften werd voldaan. Ter illustratie laten we een legerdokter aan het woord :

> « De Belgen zijn meesters in die delikate kunst, die erin bestaat het lichaam in het openbaar van afvalstoffen te verlossen...
> Dit mag gelijk wanneer, waar of hoe gebeuren, zolang het maar geen verkeersopstoppingen veroorzaakt. Ikzelf ben er getuige van geweest hoe een overspannen Belgische blaas bij volle daglicht op de drukste hoek van Antwerpen werd leeggemaakt. De heer in kwestie volbracht deze prestatie bovendien zonder zijn gesprek met een dame ook maar één ogenblik te onderbreken... » ([127]).

Voor dit soort nonchalance konden de Canadezen, die het met netheid en hygiëne heel ernstig nemen, dus maar weinig begrip opbrengen. Ook op andere gebieden vonden ze trouwens dat men in ons land zowel persoonlijke als publieke hygiëne al te zeer verwaarloosde. Legertand-

---

(125) Verslag van oorlogskorrespondent R. Munro in de BX van 3 oktober 1944; zie ook BELL, *Into Action*, p. 94.
(126) Uit een reportage in de BX van 5 oktober 1944.
(127) HILLSMAN, p. 84.

artsen, bijvoorbeeld, die dikwijls de gelegenheid kregen om Belgische burgers te behandelen, vonden het tandhygiënisch peil in ons land bedroevend laag ([128]).

De *Canucks* waren verder niet bepaald ingenomen met de nieuwsgierigheid en bemoeizucht die vele Vlaamse mensen tegenover hen aan de dag legden. In Lokeren bijvoorbeeld ergerden officieren en soldaten van een Canadees-Pools legerkamp zich niet weinig aan het gedrag van een menigte die hen dagelijks kwam bezoeken :

> « Ouderlingen en kinderen, dikzakken en schraalhanzen, mannen en vrouwen, wandelden overal rond, en gaven in hun vreemd Vlaams dialekt plechtig kommentaar op ons voorkomen, onze manier van doen, en ons materiaal... Onze tenten werden zo openbare vergaderplaatsen... Zonder ons zelfs te bekijken raakten ze alles aan, en leverden kommentaar op alles en nog wat... » ([129]).

Dat de vrouwen hun keukens belegerden en hun legerkoks met onverbiddelijke kritiek tot wanhoop dreven, daarvoor konden de Canadezen nog enigszins begrip opbrengen. Bepaald pervers vonden ze echter de onnatuurlijke fascinering die hun latrine op de Lokerse mannen en vrouwen bleek uit te oefenen. Een diep verontwaardigde *Canuck* schilderde als volgt het weinig opbeurend incident waartoe dit alles aanleiding gaf :

> « Toen ze eindelijk weg waren profiteerde een soldaat ervan om zich even terug te trekken. Hij stak een sigaretje op, en voldeed rustig aan de behoeften van de natuur. Plots hoorde hij spottend gelach. Hij keek op en zag tot zijn ontsteltenis de gezichten van drie Belgische vrouwen die hem over de omheining van jutezakken aan het bespioneren waren. Nog vóór hij van zijn verrassing bekomen was riepen de vrouwen luid om hun vriendinnen en de ganse menigte stormde vliegensvlug naar de latrine. Omringd door ontelbare lachende en gesticulerende toeschouwers trok de soldaat snel zijn broek op, en sloeg roemloos op de vlucht... »

Dit voorval herhaalde zich verscheidene keren, en uiteindelijk moest op gewapende schildwachten beroep gedaan worden om Canadezen met natuurlijke behoeften van de dreiging der Lokerse nieuwsgierigheid te vrijwaren ([130]).

Een aantal karaktertrekken of gewoonten van het Vlaamse volk mogen de *Canucks* dan al vreemd voorgekomen zijn, of zelfs voor de borst gestoten hebben. Daartegenover staat evenwel dat andere kwaliteiten hun eigen karakteristieken weerspiegelden en zo sterk gewaardeerd werden. De Canadese soldaten, typische exponenten van een Noordamerikaanse

---

(128) JACKSON, *Royal Canadian Dental Corps*, p. 254; zie ook PEARCE, p. 77.
(129) HILLSMAN, p. 83.
(130) *Idem.*, p. 84.

maatschappij die op het keiharde fundament van *business first* opgebouwd is, waren bijvoorbeeld geïmpressioneerd door het feit dat onze boeren en dorpsmensen een soort nuchtere zakelijkheid aan de dag legden, die zij steeds als een typisch Angelsaksische deugd beschouwd hadden. Een officier uit Québec uitte zelfs de mening dat zijn taalgenoten in Frankrijk precies op dat gebied van onze landgenoten een en ander konden leren: *Ce qui distinguent (sic) [les Belges] surtout des Français, c'est... qu'ils ont quelques bonnes qualités anglosaxonnes, telles : l'initiative dans les affaires [et] le sens pratique* ...([131]).

De *Canucks* voelden dus dadelijk aan dat er met ons volk zaken te doen waren. Zo ontwikkelde zich snel een levendige handel tussen burgers en soldaten, waaruit beide zijden voordeel wisten te halen. Sigaretten, kauwgom, chocolade, *corned beef* en andere genotsmiddelen en ingeblikte produkten waren uiteraard ten zeerste welkom bij de Belgische bevolking, die zich sinds jaren met een karig oorlogsdieet had moeten tevreden stellen. De Canadese soldaten hadden dit alles in overvloed en wisselden het graag uit voor het fruit, de verse groenten en de eieren waarmee zijzelf wat variatie konden brengen in hun monotone soldatenrantsoenen ([132]). Waarheidshalve moet gezegd worden dat aan beide kanten ook veel gratis werd weggeschonken. We vermeldden reeds hoe de bevrijders dikwijls met fruit en bloemen, en ook sigaren of Cognac, onthaald werden ([133]). Menig goedhartig Canadees, daarentegen, liet zich zijn sigaretten of kauwgom door kinderen (of liever nog door knappe meisjes) afsnoepen. Jaren later nog, trouwens, zou de kreet der Belgische kinderen, *cigarette pour papa!*, in de oren der Canadese veteranen nazinderen ([134]).

De kommerciële aktiviteiten tussen burgers en soldaten beperkten zich in elk geval geenszins tot een spontane en primitieve ruilhandel. Vele Canadezen verkochten hun rantsoenen liever systematisch op de zwarte markt voor baar geld. Een stuk zeep bijvoorbeeld, waarvoor ze in de kantine 5 frank betaalden, bracht hun zo 15 frank op. Een veteraan van dit winstgevend gesjacher schreef later: « Er werden geen fortuinen verdiend... Toch was het mogelijk om na zo een zaakje in de fijne winkels van Gent een horloge, parfum, of zijden kousen te kopen, en achteraf nog evenveel geld over te hebben als na het ontvangen van onze soldij een paar dagen tevoren... » ([135]). Door sommige Canadese militairen werden er echter blijkbaar wel fortuinen verdiend. Er ontwikkelde zich namelijk ook een zwarte handel op grote schaal in goederen zoals steenkool (waaraan in de

---

(131) GOUIN, *Lettres*, p. 242-43. Een ander fransprekend Canadees uit een gelijkaardige mening: *Le Belge a l'esprit assez mercantile et il n'hésite pas devant une bonne affaire*, zie MIVILLE-DESCHÊNES, p. 97.
(132) BAYLAY, p. 146; BARNARD, p. 231; NICHOLSON, *More Fighting*, p. 282.
(133) Zie bv. HILLSMAN, p. 78 en 80-81.
(134) MIVILLE-DESCHÊNES, p. 93; PEARCE, p. 97; BIRNEY, *Turvey*, p. 158.
(135) NICHOLSON, *More Fighting*, p. 282.

bitter koude winter van 1944/45 een belangrijk tekort was), benzine, autoonderdelen en zelfs diamanten. Buitgemaakte Duitse voertuigen en allerlei geallieerd legermateriaal werden door gewetenloze Canadese soldaten en vooral officieren voor grof geld verkocht ([136]). Dat ook Belgische burgers van deze sluikhandel wisten te profiteren, spreekt vanzelf. In vele gevallen ging het om kerels die tijdens de bezetting in soortgelijke duistere affaires met de Duitsers hun ervaring hadden opgedaan ([137]).

De heel wat meer bescheiden winsten, die door de gewone *Canucks* op allerlei manieren gemaakt werden, kwamen doorgaans vroeg of laat weer in Belgische zakken of laden terecht. Niet alleen winkels, maar ook café's deden in die tijd dank zij de Canadezen gouden zaken. De *Canucks* vonden het oorlogsbier in ons land wat aan de flauwe kant en hadden er dus extra grote hoeveelheden van nodig om hun soldatendorst te lessen. Ze vonden de prijs der pinten — 3 frank per glas — trouwens onweerstaanbaar goedkoop en zochten de herbergen al evenzeer op voor de gezelligheid als voor de drank ([138]).

Op minstens één gebied lieten de Canadezen verder al evenzeer hun pluimen als de Noordamerikaanse toeristen zowat overal in Europa dertig jaar later. Toen ze vreemd geld wilden wisselen, werden ze namelijk keer op keer flink door burgers, boeren en handelaars bedot. Zo had de betalingsdienst van het Canadese leger nog geen Belgisch geld ter beschikking toen hun troepen onverwacht vroeg ons land binnendrongen. Met hun Frans geld konden de *Canucks* hier meestal wel terecht, maar ze kwamen volgens officiële verslagen bij het omwisselen vrijwel steeds zwaar bedrogen uit. Hetzelfde gebeurde later met de guldens die Canadese soldaten in Nederland op de kop tikten en achteraf in België aan de man wensten te brengen. Er werd gerapporteerd dat ze slechts één vierde van de werkelijke tegenwaarde in franken kregen! ([139]). Op die manier ondervonden de Canadezen aan den lijve dat de Vlamingen ook op het gebied van ondernemingslust en zakensluwheid een woordje konden meespreken.

Het wederzijds gesjacher mag dan al bij militaire zowel als burgerlijke overheden ergernis veroorzaakt hebben, bij de betrokkenen zelf gaf het blijkbaar zelden aanleiding tot kwaad bloed. De woekerprijzen en -winsten van de zwarte markt werden nu eenmaal algemeen aanvaard als het produkt van de keiharde wet van vraag en aanbod. Diefstallen en andere

---

(136) Interview Birney; In Willebroek bood een Canadees officier een lokaal zakenman een volledig uitgeruste vrachtwagen aan voor 25000 frank, volgens de heer Jean Dupont uit Brussel, in een brief van 17 april 1981; MIVILLE-DESCHÊNES, p. 92-93.

(137) Interview Birney; brief van E. Birney aan zijn moeder, 26 december 1944, in de kollektie *The papers of Earle Birney*, Fisher Library, Toronto.

(138) NICHOLSON, *More Fighting*, p. 281; BARNARD, p. 232.

(139) LONDERVILLE, p. 158 en 165; *The Administrative History*, p. 59-60.

Niet alleen Duitsers, maar ook kippen en varkens verkeerden in groot gevaar wanneer Canadese patrouilles of sluipschutters in Vlaanderen op het oorlogspad trokken, zoals men kan zien op bovenstaande karikaturen uit het Canadese soldatenblad *The Maple Leaf*.

grove oneerlijkheden kwamen trouwens relatief weinig voor. Als souvenirs van hun verblijf in België verkozen de *Canucks* de horloges, pennen en verrekijkers die ze van Duitse krijgsgevangenen konden afnemen boven de bezittingen van bevriende burgers ([142]). Uiteraard waren er in het heet van de gevechten wel al eens omstandigheden waarin een soldaat het met het respekt voor privaatbezit niet zo nauw nam. Zo konden twee vermoeide en hongerige Canadezen niet weerstaan aan de bekoring die hen na een schermutseling bij een schijnbaar verlaten Westvlaamse hoeve opzócht in de vorm van een mals varken. In een oogwenk hadden ze het beest neergeschoten, maar tot hun grote ontsteltenis en verveling zagen ze plots in de verte opgeschrikte burgers komen opdagen. Hun vooruitzicht op een lekker warm avondmaal en de reputatie van het leger werden op dat benard moment gevrijwaard door de gevatte reaktie der Canadese soldaten :

> « We legden het varken dadelijk op een brancard, bedekten het met een deken, namen onze helmen af, en laadden het op onze jeep. Een burger vroeg wat er gebeurd was, en we zeiden somber : « Canadees soldaat — kapot ». Daarop namen de Belgen ook hun hoeden af en zetten een bedroefd gezicht op, terwijl wij snel wegreden... » ([141]).

Niet alleen varkens, maar ook kippen en ander pluimvee, verdwenen op verdacht regelmatige wijze van hoeven en weiden wanneer Canadese troepen zich in de omgeving bevonden ([143]). De « bevrijding » van zo'n huisdieren was trouwens een wapenfeit waarvan in die tijd in Canadese regimentsdagboeken regelmatig gewag werd gemaakt ([143]). Op die manier betaalden Belgische burgers en vooral landbouwers, dus een relatief lage prijs voor het onschatbare bevrijdingswerk dat de *Canucks* in ons land mits grote offers opknapten. Dat ook de eigenaars van « bevrijde » varkens of pluimvee het zo zagen, blijkt uit een anekdote die zich in de omgeving van Knokke afspeelde. « Laat ze maar doen », zei een hereboer gelaten tot zijn knecht, terwijl Canadese soldaten onder zijn kippen een bloedige slachting aan het aanrichten waren, « we zijn bevrijd »! ([144]).

In de uitgestrekte landbouwstreken van Ontario, Saskatchewan, Alberta en andere Canadese provincies, wonen de mensen ver van elkaar. Juist daarom wordt het kontakt met buren, vrienden en verwanten zeer op prijs gesteld en houdt men van wederzijdse bezoeken en samenkomsten. Het gaat hier in feite om een moderne versie van een solidariteit die vroeger het *sine qua non* vormde van de pioniersmaatschappij in de onherbergzame en

---

(140) Zie bv. PEARCE, p. 88-89; AERNOUDTS, p. 20.
(141) BIRD, *No Retreating Footsteps*, p. 276.
(142) Zie bv. VAN DE BOUCHAUTE, *Bevrijding*, p. 32.
(143) Oorlogsdagboek van het QORC-regiment (QORC-archief, 15 oktober 1944) : *Several chickens were liberated this morning.*
(144) *De Bevrijding van de « Hul »*.

vijandelijke « nieuwe wereld ». Ook in de Canadese steden, die in de veertiger jaren in tegenstelling tot de dag van vandaag trouwens nog erg provinciaals aandeden, vindt men dezelfde karaktertrek weerspiegeld in een voorliefde voor allerlei vormen van gezelligheid *(sociability)* in vriendenkring, voor een aktiviteit die men *socializing* noemt. Een gelijkaardige eenvoudige maar spontane gezelligheid viel de Canadezen in de Vlaamse hoeven en burgershuizen te beurt. De ongedwongen, intieme atmosfeer die ze konden ervaren tijdens een hartelijke maaltijd aan de keukentafel of een gesprek rond de gloeiende Leuvense kachel, wisten ze nog beter te waarderen dan het vrolijk gedoe met makkers of burgers in de herbergen. Velen zouden later hun ervaringen met Vlaamse families bij de mooiste momenten van hun soldatentijd in Europa rekenen. « Ons verblijf bij de Belgische buitenmensen », schreef een soldaat uit Ontario in zijn dagboek, « was buitengewoon aangenaam, heerlijk zelfs » ([145]). Hij voegde er het volgende stemmingsbeeld aan toe, dat de atmosfeer van die ogenblikken treffend weergeeft :

> « 's Avonds zitten we rond de grote tafel...Bij het licht van één enkele kaars wordt er heel wat lawaai gemaakt en gelachen en we verslinden reusachtige hoeveelheden stampaardappelen, waarbij we Cognac zuipen... Achteraf staan we in een groep rond de kachel, en iedereen probeert Vlaams te spreken... Men biedt ons sigaren aan, wij geven hun sigaretten en rook vult de hele kamer... Dikwijls verstaan wij hen niet en dan spreken ze van dichtbij luider en luider in onze oren, alsof wij doof waren... » ([146]).

Bij de dikwijls urenlange gesprekken die op die manier zo goed of zo kwaad mogelijk gevoerd werden, waren aan Belgische zijde hoofdzakelijk mannen betrokken. Alles draaide rond het tema van de oorlog en oorlogvoering werd nu eenmaal als een mannenzaak beschouwd ([147]). Tenzij hun diensten nodig waren, hielden vrouwen zich dus diskreet op de achtergrond, zoals het in die dagen van ongerepte patriarchale heerschappij nog paste ([148]). Ook voor de Canadezen was dit een vanzelfsprekende en vertrouwde situatie, die hun aanpassing aan het traditionele Vlaamse leefmilieu hielp vergemakkelijken. Nu nog hokken mannen in Canada bij vergaderingen en *coctail parties* het liefst veilig samen om *business*, sport, politiek of andere typisch mannelijke onderwerpen te bespreken en in vele Canadese clubs, waarvoor juist dit soort aktiviteit de *raison d'être* vormt, worden vrouwen enkel en alleen als dienstboden toegelaten.

---

(145) PEARCE, p. 76.

(146) *Idem*,, p. 78-79. Zie ook GOUIN, *Lettres*, p. 244 : *Je suis installé dans la salle à dîner. Autour de moi, une petite vie de famille : la mère tricote et le mari fume la pipe.*

(147) Over dit tema, zie o.a. TIGER, p. 104 e.v. Als een voorbeeld kan GOUIN, p. 243-44, geciteerd worden; deze officier uit Québec kon urenlang met zijn gastheer diskuteren, maar van de gastvrouw is nauwelijks sprake : *J'ai jasé longtemps avec mon hôte flamand... nous avons discuté politique, langue et mœurs...* en *[mon hôte] aime beaucoup jaser avec moi.*

(148) Zie bv. PEARCE, p. 79.

Aan bewonderaars leden de Canadese bevrijders in ons land geen tekort. Op het terras van een Antwerps café zetten twee *Canucks* hun handtekening in de agenda van een jonge fan. (Foto PA).

Canadese soldaten en Vlaamse mannen verbroederden dus van het begin af aan op een spontane en dikwijls bijzonder hartelijke wijze. Ook met kinderen, door wie ze als helden uit een Hollywood-film werden vereerd, konden de jeugdige *Canucks* best opschieten. Ze verwenden hen met snoep en kauwgom, lieten hen hun wapens hanteren, en voerden hen in sommige gevallen zelfs per jeep of tank naar school! ([149]). Dit soort gulheid kon trouwens interessante dividenden opleveren in de vorm van kontakten met de oudere zusters der kleuters... Met Vlaamse meisjes en jonge vrouwen werd inderdaad ijverig geflirt, heel wat meer zelfs dan dat met *françaises* het geval geweest was. « Toen de Canadezen hier waren amuzeerden we ons fantastisch, ik hou er nog steeds prachtige herinneringen aan over », schreef een vrouw uit Blankenberge bijna veertig jaar na de bevrijding en ze voegde er op ietwat vage maar toch onmisverstaanbare wijze aan toe : « Ik ben nu zestig jaar oud, maar ik zal nooit vergeten hoeveel plezier mijn vriendinnen en ikzelf met de Canadese jongens gehad

(149) GOUIN, *Lettres*, p. 230, brief aan de auteur van mevrouw J. Lemmens uit Malderen, 29 maart 1981.

hebben » ([150]). Wat nu juist tot zoveel plezier aanleiding gaf en ook tientallen jaren later nog *sweet memories* bleef inspireren, kunnen we jammer genoeg niet met zekerheid weten. We moeten er ons zeker voor hoeden tot overhaaste konklusies te komen omdat aalmoezeniers hun beklag deden over de seksuele verlokkingen waaraan hun mannen in onze gewesten blootgesteld werden (en blijkbaar maar al te graag bezweken) ([151]), of omdat legerartsen vaststelden dat gevallen van geslachtsziekten bij de troepen sedert hun aankomst in ons land sterk toegenomen waren...([152]).

Hoe het ook zij, in het bevrijde Vlaanderen waren de *Canucks* wel buiten het bereik der Duitse kanonnen, maar aan de pijlen van Cupido gingen er velen ten onder. De romances die er weelderig ontluikten waren bovendien geenszins allemaal van louter voorbijgaande aard. Heel wat paartjes lieten zich noch door de bezwaren van ouders of militaire overheden, noch door het vooruitzicht op een leven in een nieuw ver land, van hun stuk brengen. Zo vermelde reeds in december 1944 een vertrouwelijk Canadees diplomatiek rapport dat « een aanzienlijk aantal » huwelijken tussen Canadese militairen en Belgische meisjes voltrokken of voorbereid werden ([153]). Dat zo'n trouwplannen niet altijd uitsluitend door platonische liefde, maar in een flink aantal gevallen door de ontijdige zwangerschap der toekomstige bruid geïnspireerd werden, daaraan lijdt geen twijfel ([154]). Hoe het ook zij, na de oorlog zouden niet minder dan 649 Belgische — meestal Vlaamse — « oorlogsbruiden » *(war brides)* met een totaal van 131 kinderen een Canadese bruidegom naar de overkant van de oceaan vergezellen of navolgen ([155]).

Iets minder vlot verliep voor de Canadezen de omgang met de ernstige en vrome Vlaamse huisvrouwen. Ook tijdens oorlog en bevrijding bleven die stil verder leven — en zich eindeloos afsloven, zoals een scherpzinnig Canadees opmerkte — in hun traditionele wereld van keuken, kerk, en kinderen. Het was een wereld waarvoor de Canadese krijgers slechts matige interesse konden opbrengen ([156]). Het was voor hen trouwens ook een vreemde wereld, vol taboes en symbolen van onvertrouwde tradities. Een *Canuck* associeerde zo de herinnering aan een Vlaamse huisvrouw met de godsdienstige prenten en beelden die koude rilingen over een protestantse rug doen lopen : « Aan alle muren had ze godsdienstige prenten opgehangen. Bovendien zijn hier en daar vrome leuzen in *petit-*

---

(150) Anonieme nota aan de auteur van een vrouw uit Blankenberge, april 1981.
(151) GOUIN, *Lettres*, p. 274; DALTON, p. 38.
(152) *The Administrative History*, p. 90.
(153) Telegram van de Canadese *High Commissioner* [ambassadeur] in Londen aan de Sekretaris van Buitenlandse Zaken in Ottawa, 18 december 1944 (PA : RG 76, vol. 461, nr. 705870).
(154) Zie bv. GOUIN, *Lettres*, p. 274.
(155) HIBBERT, p. 133.
(156) PEARCE, p. 77.

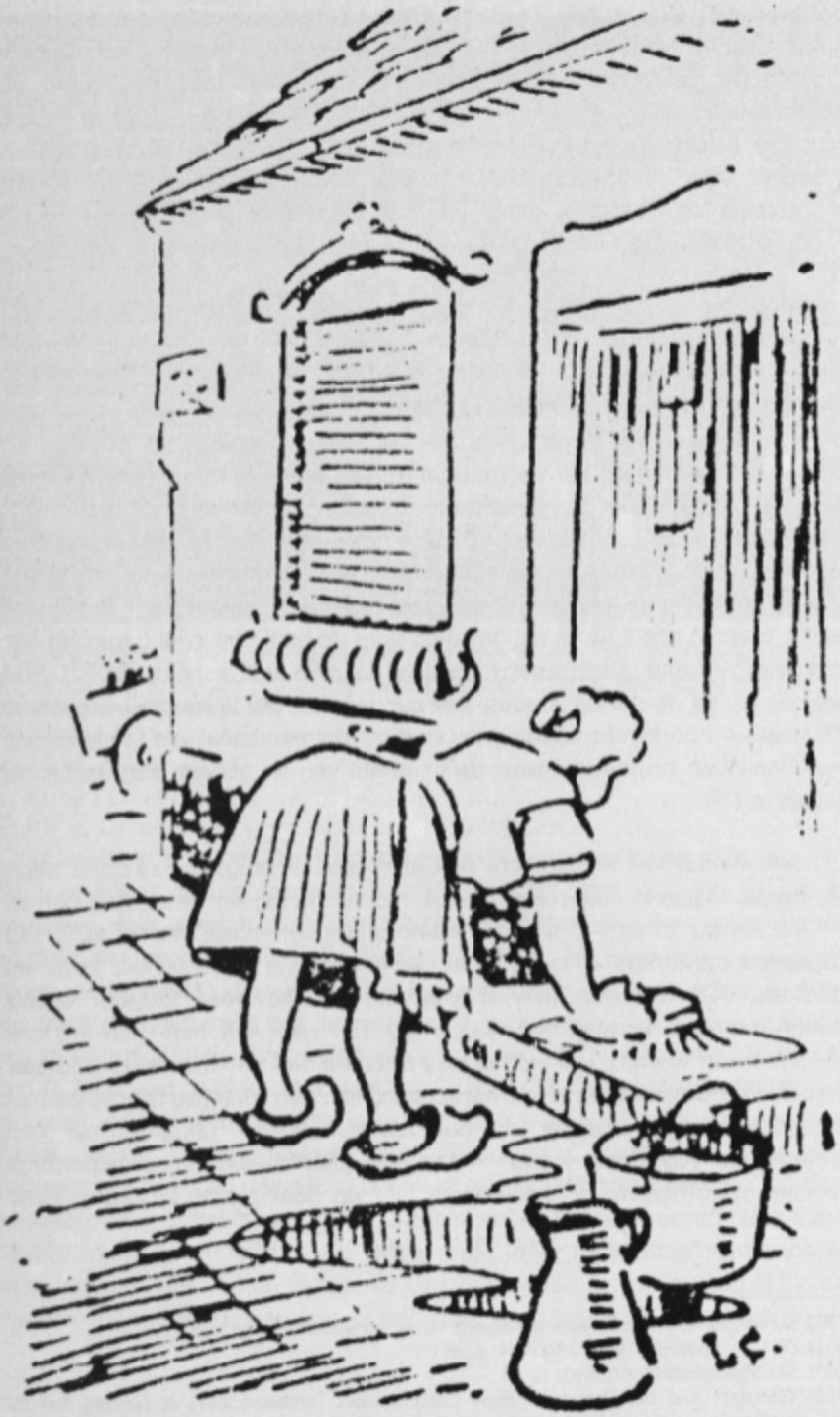

De properheid der Vlaamse dorpen en huizen maakte op de Canadezen een grote indruk, maar voor het eeuwig geschrob van vele huisvrouwen konden ze maar weinig begrip opbrengen... Zo zag een tekenaar van *The Maple Leaf* een Vlaamse huisvrouw aan de arbeid. (Karikatuur uit *The Maple Leaf Scrapbook*).

point te zien, gewoonlijk in een kadertje boven de deur. De schouw staat vol metalen kruisbeelden en zilveren afbeeldingen van heiligen en engelen in allerlei vreemde houdingen... » ([157]).

Op zichzelf gezien maakte de vroomheid der Vlaamse vrouwen (en — in iets mindere mate — mannen) nochtans een gunstige indruk op de Canadezen, waarvan de meesten zelf gelovig waren. Een officier uit het toen nog sterk katolieke Québec, bijvoorbeeld, had hoge woorden van lof voor « de behoudsgezindheid en de godsdienstigheid » der Vlamingen ([158]). En de aalmoezenier van het *Essex Scottish* -regiment waande zich hier zelfs, na zijn ervaringen in het Anglikaanse Engeland en het verondersteld « heidense » Frankrijk, in een soort Rooms Disneyland vol prachtige kerken, heilige priesters en godvrezende leken ([159]).

Vlaanderen was voor de *Canucks* dus een land van zakelijke, maar gezellige en sympatieke mannen en minder toegankelijke, doch bijzonder dienstvaardige en uiterst vrome vrouwen, die zich onderling verhielden als « feodale heren en toegewijde dienaressen », zoals een soldaat met een mengsel van bewondering en kritiek opmerkte ([160]). In dit land, waarvan ze tevoren nauwelijks hadden horen spreken, voelden ze zich zo verrassend snel thuis. Velen onder hen werden er zelfs als het ware geadopteerd door Vlaamse families. Op het Canadese oorlogskerkhof te Adegem duiden niet weinig mensen uit de streek nu nog het graf van een gesneuveld soldaat, die indertijd bij hen ingekwartierd lag, als dat van « onze Canadees » aan. En er werden in die najaarsdagen van 1944 tussen bevrijders en bevrijden vriendschapsbanden gesmeed die veertig jaar later aan beide zijden van de Atlantische Oceaan nog steeds in ere worden gehouden.

De diepe waardering van de Canadese soldaten voor de vriendelijkheid en gezelligheid die ze gedurende die al te korte pauze in hun grauw oorlogsbestaan bij onze mensen mochten genieten, wordt tenslotte aangrijpend vertolkt in de moderne (en ietwat kryptische) verzen die Earle Birney, thans in zijn vaderland een bekend dichter, opdroeg aan het Vlaamse echtpaar dat hem in zijn soldatentijd gastvrijheid had verleend :

> Binnenin deze spelonkachtige dagen, oren gespitst
> voor een zuchtend Minotaurus,
> lezen onze palmen een bont Brailleschrift op de rots.
> Het water druipt koud als kerkgezang.

(157) *Idem*,, p. 78.
(158) GOUIN, *Lettres*, p. 242.
(159) DALTON, p. 38-40. Voor de gelijkaardige indrukken van andere aalmoezeniers, zie HICKEY, p. 231, en MARCHAND, p. 139 en 147.
(160) PEARCE, p. 78.

In een fuga van tasten wordt slechts zelden
wat licht eventjes door een spleet
in het rotsdak geblazen, welkome lucht uit de buitenwereld,
geheime symbolen van vogels,
het warm-opwindend bloed van de zon.
We rusten verduizeld, worstelend met vreugde.

Naar de gevangene beneden in die tunnel
stuurden jullie, Marcel en Jozefa,
een straal van genegenheid zo zeldzaam in 't leven,
in mijn onderaards labyrinth straalde plots
hartelijkheid, ongevraagd, als de zon.

Nu herinner ik mij dat een licht, eerder dan een mythe,
de bergmond zal vinden en er niet voor terugdeinzen.
Deze draad in uw huis van mijn verloren Ariadne
glanst in de herinnering met het geluk van een kind
evenals de gepluimde bomen die langs uw kanalen wandelen.

Ik schrijf om u te herinneren aan uw goedheid,
die u in uw goedheid zoudt vergeten ([161]).

III. LIJDENSWEG: DE SCHELDESLAG (EINDE SEPTEMBER — BEGIN NOVEMBER 1944).

Zoals we reeds hebben gezien, was Montgomery gedurende de eerste weken van september 1944 als het ware gehypnotizeerd door zijn geplande aktie bij Arnhem en de droom van een eindoverwinning vóór het einde van het jaar. Het openmaken van de Schelde, daarentegen, was een taak die hem slechts matig interesseerde, ook al was hij zich bewust van het enorme belang ervan, en die hij zwaar onderschatte. Anders had hij niet van het Eerste Canadese Leger verwacht dat het die karwei gauw alleen zou opknappen en dan nog wel op een ogenblik dat het nog volop bezig was de Franse kanaalhavens te belegeren. Geleidelijk aan begon het echter tot de Britse veldmaarschalk door te dringen dat hij van de Canadezen misschien wel iets teveel had verwacht. Zo gaf hij reeds vroeg aan generaal Crerar te

(161) Gedicht van Earle Birney « Binnenin deze Spelonkachtige Dagen » *(Within these Caverned Days)*, geschreven in Zele in februari 1945 en opgedragen aan M. en J. Vanheule. De Engelse tekst, hierboven vrij vertaald, luidt als volgt: *Within these caverned days, ears cocked/ for breathing minotaur, our palms/ read a pied Braille of rock./Water drips cold as hymns./ Seldom comes, in a fugue of groping,/ light bugling brief through cleft/ in rockroof, O from the overworld/ air by birds hieroglyphed,/ by sun's blood warm-wildered./ We rest in a daze, with joy grappling./ So down to the tunnelled one/ you, Marcel and Josepha, shafted/ love that life rations,/ down to me mazed shone/ heart-glow unasked as the sun./ Now I remember a light more than a myth,/ will find and not shrink from the mountain's mouth./ This thread in your home of my lost Ariadne/ gleams in the mind with children's gladness/ and the plumed trees that walk your canals./ I write to remind you of this your goodness/ which in your goodness you would annul* (Uit BIRNEY, *Collected Poems*, p. 88, afgedrukt met toelating van de Canadese uitgevers, McClelland and Stewart Limited, Toronto).

horen dat hij niet per se *alle* kanaalhavens wilde, zolang Antwerpen maar snel vrij kwam ([162]) en bijna onmiddellijk daarop liet hij doorschemeren dat de Canadezen de Scheldestad toch eigenlijk als hun hoofdopgave moesten beschouwen. Daarbij verwachtte hij evenwel dat Crerars troepen niet alleen de Scheldemonding zouden zuiveren, maar ook in Antwerpen en omgeving de Engelsen zouden aflossen, die zo verder naar Arnhem toe zouden kunnen ingezet worden ([163]). Een Canadese divisie, die eigenlijk best in de *Breskens pocket* gebruikt was kunnen worden, werd op die manier in het Antwerpse ingezet. Het ging om de Tweede Canadese Infanteriedivisie, die totdantoe rond Duinkerken en langs de Vlaamse kust aan het werk was geweest ([164]).

De eerste eenheden van die divisie kwamen in de vooravond van « Arnhem zondag », op 17 september dus, in Antwerpen aan. Hun taak, essentieel defensief van aard, bestond erin Antwerpen zelf en de Antwerpse haven in het bijzonder, te verdedigen tegen sabotageraids en infiltraties van de Duitsers, die nog steeds in de noordelijke voorsteden verschanst zaten. In Merksem vormde het Albertkanaal een duidelijke scheidingslijn tussen Canadezen en Duitsers, maar elders, onder andere in de buurt van de dokken, was er geen klare frontlijn. De strijd die gedurende de volgende twee weken in het Antwerpse geleverd werd, was dan ook een zeer zonderlinge affaire, verward en soms zelfs komisch, maar toch steeds uiterst gevaarlijk. Wijken, straten, en zelfs individuele huizen werden na vinnige lijf aan lijfgevechten ingenomen, maar 's nachts niet zelden terug door de vijand bezet ([165]). De Canadese soldaten, waarvan velen in hotels en huizen der binnenstad logeerden en 's morgens per tram ten strijde trokken, wisten dus dikwijls niet juist waar of wanneer ze op Duitse patrouilles konden stuiten of door sluipschutters op de korrel konden genomen worden. De tegenstanders maakten elkaar het leven zuur met slim verborgen mijnen, valstrikken en hinderlagen, maar de gevechten werden ook soms onderbroken voor een middagspauze of een glas bier in een der café's die openbleven. In de buurt der dokken was zelfs een herberg waar vermoeide Duitse zowel als Canadese krijgers regelmatig — hoewel uiteraard niet tezelfdertijd — hun dorst kwamen laven.

Ondertussen ging het leven in de Sinjorenstad en omgeving schijnbaar zijn gewone gang. Met verbazing zagen de Canadezen Antwerpenaars de tram nemen tot Merksem, te voet via de vernielde brug naar de Duitse kant oversteken en daar met een andere tram hun reis voortzetten! Onder die vreemde omstandigheden was de medewerking van burgers een belangrij-

---

(162) Montgomery aan Crerar op 13 september 1944, geciteerd in STACEY, *Victory Campaign*, p. 358-59.
(163) Montgomery aan Crerar op 14 september 1944 (*Ibidem*).
(164) *Nicholson, Gunners*, p. 341.
(165) Voor een sappige beschrijving van de belevenissen van een aantal Canadese infanteristen tijdens de strijd in de Antwerpse dokken, zie KELLY, p. 141 e.v.

ke troef, die beide zijden wisten uit te buiten. De Canadezen ontvingen allerlei nuttige inlichtingen over de bewegingen van de vijand vanwege leden van het Verzet, die telefonisch met hun agenten in het bezette Merksem in verbinding stonden. De vijand riposteerde door met behulp van duitsgezinde burgers, die zich als hulpvaardige « Witten » voordeden, Canadese patrouilles in hinderlagen te lokken ([166]).

Dezelfde Canadese officieren en soldaten, die zo overdag hun leven op het spel zetten in de Antwerpse buitenwijken, kon men 's avonds in de binnenstad terugvinden. Een oorlogskorrespondent beschreef later een typische dag :

> « Ik woonde een aantal schermutselingen bij [in Merksem] en reed terug naar Antwerpen toen het begon donker te worden. Een half uur later zat ik in een zaal van het Century hotel naar een vioolorkest te luisteren en een aperitief te drinken, dat opgediend werd door kellners in avondkledij. Het was fantastisch! Er waren ook officieren aanwezig die 's namiddags aan de gevechten hadden deelgenomen en nu hun ogen uitkeken op al die weelde... » ([167]).

De Canadezen volbrachten niet alleen hun taak door de vijand uit de buurt der Antwerpse haven weg te houden, maar verstevigden ook de geallieerde stellingen door met de hulp van het Belgische Verzet de havenbuurten Oorderen en Wilmarsdonk te veroveren ([168]). Voor de rest veranderden de gevechten weinig aan de stand van zaken rond Antwerpen. De Duitsers zelf waren met de *status quo* niet ontevreden, want ze bleven zo de landtong naar Zuid-Beveland beheersen. Het was immers langs daar dat ze de troepen terugtrokken die door de onverwachte inname van Antwerpen door de Engelsen ten Zuiden van de Scheldemonding waren ingesloten. Het was ook langs daar dat ze achteraf de divisie, die ze in de *Breskens pocket* hadden achtergelaten, evenals hun troepen op Walcheren, bleven bevoorraden. Tenslotte was hun aanwezigheid in de buurt van Antwerpen een doorn in de linkerzijde van de Engelsen en Amerikanen in de « Nijmegen saillant » *(Nijmegen salient)*, een korridor die zich van de Kempen tot voorbij die stad uitstrekte en die juist toen ontstaan was als een gevolg van Montgomerys doorstoot naar Maas en Rijn.

---

(166) GREENHOUS, p. 273 e.v.; STACEY, *Victory Campaign*, p. 365; MUNRO, p. 230-31; GOODSPEED, p. 487-89; *1 Batallion. The Essex Scottish*, p. 46-51; MOULTON, p. 42 en 101-02; *Antwerp Civilians Go to Front by Tram*, GM van 4 oktober 1944.

(167) MUNRO, p. 231. Zie ook SIMONDS, p. 278-79; *Fight rages at Docks, but Antwerp Festive*, GM van 23 september 1944.

(168) GREENHOUS, p. 274; MOULTON, p. 42.

30 september 1944. Infanteristen van het *Essex Scottish*-regiment patrouilleren in de Antwerpse dokken. (Foto PA).

Langs het kanaal van Antwerpen naar Turnhout, in de buurt van Sint-Job-in-'t-Goor, ging het er hevig aan toe. Hier richten mannen van het *Royal Regiment of Canada* mortiervuren op de Duitse stellingen. (Foto PA).

Ten Oosten van Antwerpen vormde het Albertkanaal sedert het begin van september de Duitse verdedigingslijn. De Britten, die toen tot daar waren doorgedrongen, werden er op 18 september door Canadese eenheden vervangen in overeenkomst met de instrukties van veldmaarschalk Montgomery. Een paar dagen later reeds namen de Canadezen het initiatief in handen. In de nacht van 20 op 21 september stuurden ze langs een vernielde sluis ten Zuiden van Schilde een patrouille naar de overkant. Versterkingen volgden en vierentwintig uren later was er na hevige gevechten, waarbij de Duitsers zelfs bajonetten gebruikten, een stevig bruggehoofd gevestigd. Gedurende de volgende paar dagen drongen de Canadezen dan zonder al te veel moeite in noordelijke richting door tot 's Gravenwezel en het kanaal van Antwerpen naar Turnhout, waarachter ze de Duitsers opnieuw stevig verschanst aantroffen ([169]). Vrijwel onmiddellijk werd een poging gedaan om ook dit kanaal over te steken, maar de Duitsers sloegen de Canadese aanval, die op 24 september plaatsvond nabij het gehucht Lochtenberg ([170]), na hevige gevechten terug. Aan Canadese zijde vielen daarbij niet minder dan 113 doden en gewonden. Een Belgische verzetsgroep, die de aanval gesteund had, verloor 27 man. Een tweede poging, op 28 september, werd eveneens door de waakzame vijand verijdeld ([171]). Op de rechterflank van de Canadezen, ten Noorden van Oostmalle, hadden de Engelsen echter meer geluk. Op 24 september slaagden ze erin een bruggehoofd te vestigen nabij Rijkevorsel en een brug te bouwen over hetzelfde kanaal. Canadese troepen werden op 28 september langs deze weg naar de overkant gebracht en droegen bij tot de versteviging en uitbreiding van dit bruggehoofd door Sint-Lenaarts stormenderhand in te nemen in de nacht van 28 op 29 september. Daarna werd traag vooruitgang gemaakt in de richting van Brecht, dat een dag later in Canadese handen viel ([172]).

Op 1 oktober bevonden de Canadese troepen in België zich dus op drie fronten in totaal verschillende situaties. Langs het Leopoldskanaal werden ze gekonfronteerd met een grimmige, sterk verschanste vijand die reeds duidelijk te kennen had gegeven dat hij voor elk duimbreed grondgebied met hand en tand zou vechten. Toch werd zijn ware sterkte ook daar nog steeds door de Canadezen onderschat. In de noordelijke voorsteden van Antwerpen was er sinds een maand weinig of niets

---

(169) FARRAN, p. 174-75; HUTCHISON, p. 227-28; *Cent Ans*, p. 236; MARCHAND, p. 140; NICHOLSON, *Gunners*, p. 355; STACEY, *Victory Campaign*, p. 365-66; oorlogsdagboek van het *Fusiliers du Mont-Royal*-regiment (PA : RG 24, vol. 15065, 23 september 1944).

(170) Gelegen aan de Noordelijke oever van het kanaal naar Turnhout, tegenover Sint-Job-in-'t-Goor, op de weg van die gemeente naar Maria-ter-Heide.

(171) *Cent Ans*, p. 236-37; BUCHANAN, p. 39-40; STACEY, *Victory Campaign*, p. 366-67; NICHOLSON, *Gunners*, p. 355; MOULTON, p. 102.

(172) HUTCHISON, p. 228; NICHOLSON, *Gunners*, p. 356; *Cent Ans*, p. 237; STACEY, *Victory Campaign*, p. 367; MOULTON, p. 102-03; FARRAN, p. 175-78; VANGUARD, p. 77; MARCHAND, p. 142-47.

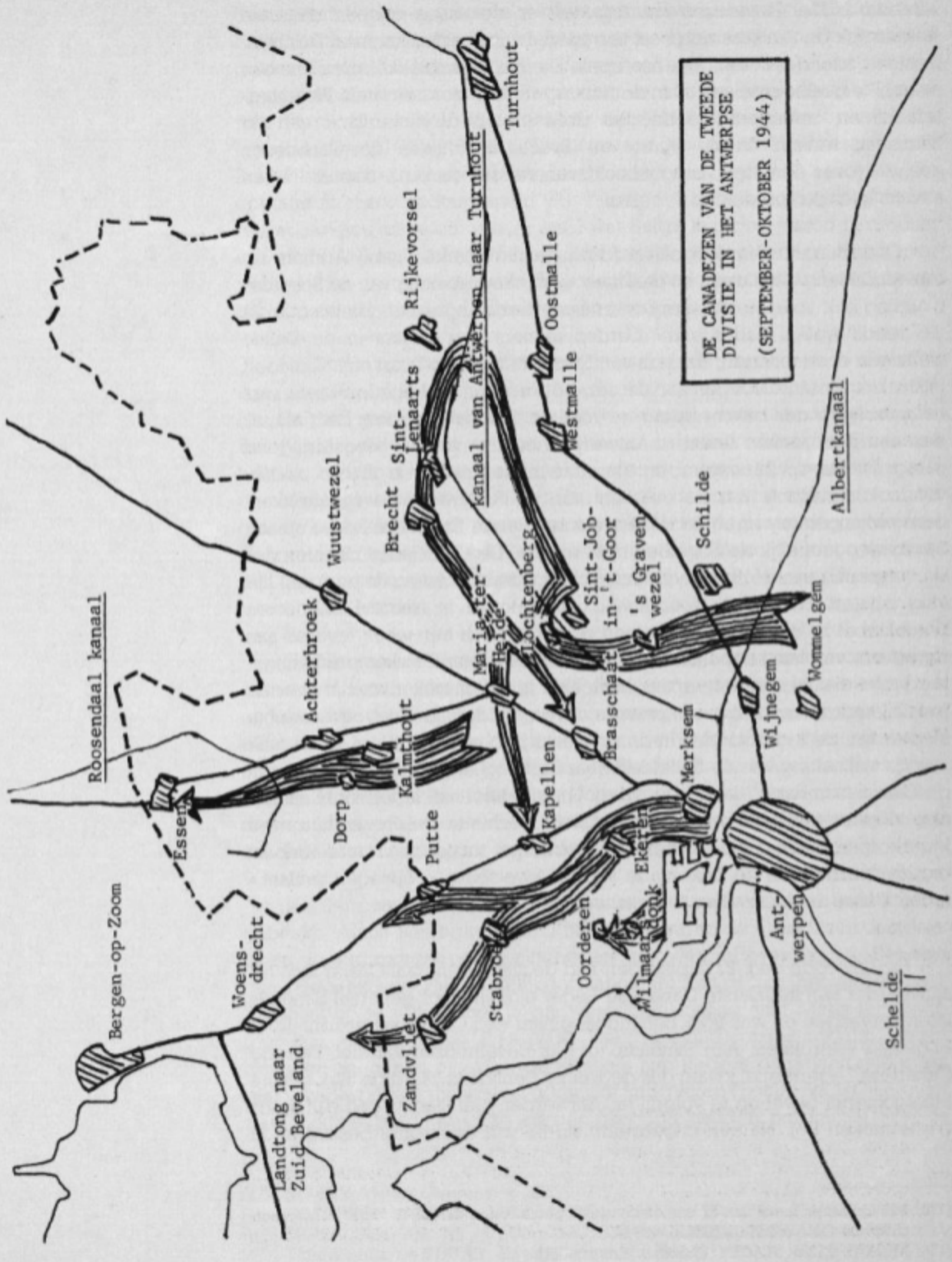
DE CANADEZEN VAN DE TWEEDE DIVISIE IN HET ANTWERPSE (SEPTEMBER-OKTOBER 1944)
Roosendaal kanaal
Bergen-op-Zoom
Essen
Woensdrecht
Landtong naar Zuid-Beveland
Achterbroek
Dorp
Wuustwezel
Kalmthout
Putte
Zandvliet
Stabroek
Brecht
Sint-Lenaarts
Rijkevorsel
Kanaal van Antwerpen naar Turnhout
Turnhout
Maria-ter-Heide
Kapellen
Lochtenberg
Oostmalle
Westmalle
Sint-Job-in-'t-Goor
Brasschaat
's Gravenwezel
Schilde
Oorderen
Wilmaardonk
Ekeren
Merksem
Wijnegem
Wommelgem
Antwerpen
Albertkanaal
Schelde

veranderd. De Canadezen handhaafden er de *status quo* en daarmee stelden ook de Duitsers zich best tevreden. Langs het kanaal naar Turnhout, tenslotte, stond er veel op het spel. De Duitsers blokkeerden er een mogelijke geallieerde aanval in de richting van de voor hen vitale Beveland-isthmus en oefenden terzelfdertijd druk uit op de linkerflank van de Nijmegen saillant. In de buurt van Brecht beschikten de Canadezen evenwel over een sterk bruggehoofd van waaruit ze de Duitse stellingen aan dit kanaal dreigden op te rollen.

Ondertussen was de geallieerde luchtlandingsaktie nabij Arnhem op een mislukking uitgelopen en daarmee werd de vrijmaking van de Scheldemonding ook voor Montgomery weer het allerbelangrijkste objektief. Zoals we reeds weten, had *Market Garden* immers een saillant in de Duitse stellingen doen ontstaan, die zich van Turnhout tot in de buurt van Nijmegen uitstrekte. Met hun troepen aan de verre oevers van de beneden-Maas, was het probleem der bevoorrading nu voor de Geallieerden nog veel akuter dan een paar weken tevoren. Antwerpen hadden ze dus hoogstdringend nodig. Reeds op 27 september, amper één dag nadat de laatste overlevende kommando's van de overkant van de Rijn waren teruggetrokken, drong Montgomery er bij de leiders van het Eerste Canadese Leger op aan om zo vlug mogelijk de Schelde vrij te maken. De Canadezen moesten dus de vergissing van de Britse veldmaarschalk goedmaken en de verloren tijd vlug inhalen. Hun eigen vooruitgang, spektakulair in Noord-Frankrijk en respektabel in Vlaanderen, was toen echter al bijna een week tevoren aan de oevers van het Leopoldskanaal keihard tot stilstand gekomen. Montgomery had dus toen al een en ander moeten te weten gekomen zijn over de moeilijkheden van het oorlogvoeren in de polders en de onverwachte sterkte van de tegenstander in de *Breskens pocket*. Toch bleef hij de taak van de vrijmaking van de Schelde zwaar onderschatten. Want in plaats van de Canadezen *carte blanche* te geven om met heel hun legermacht aan de slag te gaan, liet hij hun voor die opdracht slechts over één van hun twee legerkorpsen beschikken. Het andere korps moest in Noord-Brabant ingezet worden om de linkerzijde van de kwetsbare « Nijmegen saillant » tegen Duitse flankaanvallen te beschermen ([173]).

Op diezelfde dag, 27 september, had de zieke generaal Crerar zich als aanvoerder van het Eerste Canadese Leger tijdelijk door generaal Simonds laten vervangen en was voor behandeling naar een Canadees ziekenhuis in Engeland vertrokken. Aan Simonds, tot dan bevelhebber van het Tweede Canadese Legerkorps, kwam dus de weinig benijdenswaardige taak toe om Montgomerys bevel op te volgen en Antwerpen met slechts een half leger vrij te maken ([174]). Na een uitgebreide studie van de situatie besloot hij in

(173) Montgomerys bevel van 27 september 1944, geciteerd in STACEY, *Victory Campaign*, p. 378-79. Zie ook MOULTON, p. 103-04.
(174) MUNRO, p. 224; STACEY, *Canadian Army*, p. 221.

drie verschillende etappes te werk te gaan. Een eerste aktie, die operatie *Switchback* werd genoemd, voorzag in de opruiming van de *Breskens pocket* door middel van een aanval over het Leopoldskanaal. Terzelfdertijd zouden de Canadezen vanuit Antwerpen en hun stellingen aan het kanaal naar Turnhout oprukken in de richting van Zuid-Beveland, een operatie die later de naam *Vitality* kreeg. Tenslotte zou het eiland Walcheren vanuit Zuid-Beveland en Zeeuws-Vlaanderen ingenomen worden, een plan dat operatie *Infatuate* gedoopt werd ([175]). Terwijl *Infatuate* zich dus uitsluitend in Nederland zou afspelen, was er heel wat Belgisch grondgebied betrokken in *Switchback* en *Vitality*. Wat ons land betreft, zou het hier trouwens over niets minder gaan dan de bevrijding van de allerlaatste Belgische gebieden die nog steeds door de Duitsers waren bezet.

Op 2 oktober, kort na Middernacht, staken de Canadezen in alle stilte het Albertkanaal over en vielen de verraste vijand in Merksem op het lijf. De Duitsers boden wel hardnekkig weerstand, maar konden toch niet beletten dat die Antwerpse voorstad tegen de avond volledig in Canadese handen was. Bij deze suksesrijke aktie speelden Verzetslui, waaronder ook een aantal vrouwen, een belangrijke rol. Ze deden niet alleen dienst als gidsen en brancardiers, maar namen ook aktief deel aan de gevechten. Daarentegen telde men bij het einde van de dag tussen de krijgsgevangenen ook een twintigtal duitsgezinde Belgen, die als « Belgische SS-mannen » beschreven werden.

Gedurende de volgende paar dagen werd er goede vooruitgang gemaakt in noordelijke richting. De Canadese troepen werden wel af en toe opgehouden door mijnen, wegversperringen en mittrailleusenesten, maar rukten toch vrij snel op in de richting van de Nederlandse grens. Stabroek en het grensdorp Putte bereikten ze op 5 oktober. De volgende dag namen ze ook Zandvliet in en trokken ze Nederland binnen. Van 7 tot 16 oktober zouden ze daar een verwoede strijd voeren rond de gemeente Woensdrecht, die de toegang tot de landengte van Beveland beheerst ([176]).

Verder oostwaarts werd er ondertussen eveneens goede vooruitgang geboekt. Vanuit hun bruggehoofd bij Brecht waren de Canadezen ook daar in de vroege morgen van 2 oktober tot het offensief overgegaan. Het was hun bedoeling de Duitse stellingen langs het kanaal van Antwerpen naar Turnhout op te rollen door in zuidwestelijke richting naar Maria-ter-Heide (dat hun als *Camp de Brasschaet* bekend stond) op te rukken. Daarin slaagden ze, ook al maakten de Duitsers hun in deze omgeving eveneens met versperringen, mijnen, en dodelijke valstrikken (*booby-traps)* het leven zuur. Lochtenberg, waar ze eerder gepoogd hadden het kanaal over te

---

(175) STACEY, *Victory Campaign*, p. 380.

(176) GODSPEED, p. 492-96; GREENHOUS, p. 276-77; *1 Batallion. The Essex Scottish*; MOULTON, p. 106; THOMPSON, *The Eighty-Five Days*, p. 85-90. Voor de slag rond Woensdrecht, zie STACEY, *Victory Campaign*, p. 382-85.

steken, Brasschaat en Maria-ter-Heide zelf waren tegen de avond van 3 oktober reeds in Canadese handen en 's anderendaags werd Kapellen bereikt ([177]). In Brasschaat genoten de bevrijders een bijzonder hartelijk onthaal. Ze werden er « met bloemen, kussen, appelen, méér kussen, bier, nog kussen, handdrukken en lachende gezichten » begroet ([178]). Bovendien kregen de Candezen ook tijdens deze gevechten de onverwachte maar blijkbaar sterk gewaardeerde steun van een 150-tal vrijwilligers van het Belgische verzet ([179]). Gedurende de volgende dagen werden troepen vanuit deze sektor naar de omgeving van Putte gestuurd, om daar de doorstoot naar Woensdrecht te ondersteunen. Ook werd de nieuwe frontlijn tussen Putte en Brecht verstevigd. Daarna werd de afloop afgewacht van de strijd rond Woensdrecht, van waaruit operatie *Vitality*, de verovering van Zuid-Beveland, pas goed zou kunnen beginnen ([180]).

Terwijl de Canadezen ten Noorden van Antwerpen goede vooruitgang maakten, was ook operatie *Switchback* aan het Leopoldskanaal van start gegaan. De hoofdrol werd er evenwel niet gespeeld door de Vierde Pantserdivisie, die een maand tevoren tot aan dat kanaal was doorgedrongen en er was blijven patrouilleren, maar door drie brigades van de Derde Divisie, die over meer infanterie beschikte, en daarom beter geschikt beschouwd werd voor oorlogvoering in de drassige polders, waar tanks van weinig nut waren ([181]). Het Canadese plan voor de bestorming van het « Scheldefort Zuid » voorzag in een dubbele aanval. Eerst zou de Zevende Brigade ten Noorden van Maldegem het Leopoldskanaal oversteken en een bruggehoofd vestigen, waarlangs de Achtste Brigade dan in de richting van Aardenburg en Sluis zou doordringen. Daarna zou de Negende Brigade met amfibievoertuigen vanuit Terneuzen de Braakman oversteken en de Duitse verdedigers in de rug aanvallen. Het ultieme objektief was uiteraard Breskens met zijn sterke kustbatterijen en strategische ligging tegenover Walcheren ([182]).

Ter ondersteuning van de hoofdaktie aan het Leopoldskanaal werd tussen Maldegem en Eeklo een indrukwekkende verzameling middelzwaar en zwaar geschut bijeengebracht. Het was de grootste koncentratie van vuurmonden waarover het Canadese leger sedert de slag bij Caen in Normandië had beschikt ([183]). Ook de RAF werd erbijgehaald om *Switch-*

---

(177) BUCHANAN, p. 41; QUEEN-HUGHES, p. 136-40; GRANT, p. 104; FARRAN, p. 178; *Vanguard*, p. 79-80.

(178) BUCHANAN, p. 41.

(179) QUEEN-HUGHES, p. 140; MOULTON, p. 106-07.

(180) BUCHANAN, p. 41; *Vanguard*, p. 80; STACEY, *Victory Campaign*, p. 383. Canadese tanks speelden gedurende die dagen verder oostwaarts ook een rol in de Britse vooruitgang vanuit Turnhout naar Tilburg en hielpen zo onder andere Weelde en Poppel bevrijden. Zie JACKSON, *Sherbrooke Regiment*, p. 150-52; *A History of the First Hussars*, p. 116-117.

(181) ROY, *Ready*, p. 322.

(182) STACEY, *Victory Campaign*, p. 393; BIRD, *North Shore*, p. 436.

(183) NICHOLSON, *Gunners*, p. 362; NICHOLSON, *More Fighting Newfoundlanders*, p. 284-86; STACEY, *Victory Campaign*, p. 393.

back vanuit de lucht kracht bij te zetten. Later zou berekend worden dat meer dan 1200 vluchten door jachtvliegtuigen en bommenwerpers uitgevoerd werden voor rekening van deze operatie ([184]).

Terwijl op dat gebied dus zeker weinig of niets aan het toeval werd overgelaten, bleven de Canadezen de vijand in de *Breskens pocket* toch onderschatten ([185]). Op het hoogste niveau was men van mening dat de hele zaak, tot en met de inname van Breskens dus, een drie à vier dagen in beslag zou nemen, meer niet! ([186]). En de infanteristen van de Derde Divisie kregen te horen dat de Duitsers achter het Leopoldskanaal « een minderwaardige, gedemoralizeerde troep [waren] », van wie men geen harde weerstand moest verwachten ([187]). Dit was zeker niet het geval. Bovendien was de bezetting van het « Scheldefort Zuid » minstens driemaal — en mogelijk zelfs vijfmaal — zo groot als toen werd geloofd ([188]). Met slechts twee brigades een frontale aanval ondernemen tegen zo'n troepenmacht, die dan nog erg stevig ingegraven zat, was een riskante zaak. Wat artilleriesteun betreft moesten de Duitsers trouwens ook weinig onderdoen, want ze konden ondermeer rekenen op hun sterke kustbatterijen in Cadzand, Breskens en Vlissingen ([189]).

Onder die omstandigheden werden er aan Canadese zijde te weinig troepen ingezet ([190]). Bovendien waren de infanteristen van de Derde Divisie onvoldoende voorbereid voor de zware taak die hun werd opgelegd. Pas op 1 oktober hadden ze Calais ingenomen, en reeds de volgende dag werden ze van hun nieuwe opdracht op de hoogte gebracht. Om de vijandelijke inlichtingsdiensten op een dwaalspoor te brengen, werden ze echter langs allerlei omwegen naar België gebracht, zodat ze slechts in de late namiddag van 4 oktober in hun verzamelcentrum Kleit, een gehucht in het Zuiden van Maldegem, belandden. Daar de aanval zelf voorzien was voor de vroege morgen van 6 oktober, hadden ze dus slechts één dag om zich met het terrein vertrouwd te maken en het gebruik van de opvouwbare aanvalsboten aan te leren ([191]). Het ging hier om troepen die op D-dag aan de lan-

---

(184) DOUGLAS en GREENHOUS, p. 204; STACEY, *Victory Campaign*, p. 400.

(185) Zie bv. HARKER, *Story*, hoofdstuk XI; CASSIDY, p. 138.

(186) THOMPSON, *Eighty-Five Days*, p. 85 en 115.

(187) ROY, *Ready*, p. 323.

(188) HENRY, p. 41, vermeldt dat het aantal Duitsers dat in de *Breskens pocket* uiteindelijk gevangengenomen of gedood werd « veel groter was dan de meest voorzichtige schattingen » die de Canadezen hadden gemaakt van de effektieven van de vijand. De sterkte van de Duitsers in de *pocket* werd op ongeveer 5000 geraamd, zie bv. *Canucks attack on Leopold Canal*, ML van 7 oktober 1944: er zouden echter alleen al bijna 1300 krijgsgevangenen gemaakt worden! Achteraf werden de oorspronkelijke schattingen herzien tot een maximum van 2500 man, zie PAVEY, p. 75.

(189) Volgens een Duits historicus zou de bezetting van het « Scheldefort Zuid » slechts over 50 vuurmonden beschikt hebben, tegenover 540 aan Canadese zijde; de kustbatterijen, die naar zee gericht waren, zouden hun ook van weinig of geen nut geweest zijn, zie HAUPT, p. 145.

(190) STACEY, *Victory Campaign*, p. 400; DUNKELMAN, p. 121.

(191) BIRD, *North Shore*, p. 436; oorlogsdagboek van het *Royal Winnipeg Rifles*-regiment (PA : RG 24, vol. 15234, 4 oktober 1944).